

cywilnego, Dz. U. z 1964 r., nr 43, poz. 296 ze zm.

11. Wyrok S. Apel. w Warszawie z 10 kwietnia 2013 r., VI ACa 1347/12, Lex nr 1331148.

12. Wyrok SN z 2 grudnia 2010 r., I CSK 11/10, Lex nr 737365.

13. Uchwała SN z 28 października 1993 r., OSNKW 1993, nr 11, poz. 70.

~Проведення освідування при розслідуванні злочинів проти особи~

Лук'янчиков Є.Д., професор кафедри кримінально-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Лук'янчиков Б.Є., професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Однією з поширених і специфічних слідчих (розшукових) дій у провадженнях про заподіяння тілесних ушкоджень є освідування. За характером така слідча (розшукова) дія у багатьох випадках є невідкладною. Зволікання з її проведенням може призвести до об'єктивних змін, внаслідок чого сліди злочину на тілі людини можуть зникнути або будуть знищені заінтересованими особами. В ряді випадків необхідність термінового проведення освідування обумовлюється характером вчиненого кримінального правопорушення. Освідуванням можна виявити сліди, які свідчать про факт правопорушення, що є підставою для прийняття рішення про внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Разом з тим, освідування є слідчою (розшуковою) дією проведення якої може здійснюватися тільки після внесення відомостей про злочин до ЄРДР.

Освідування як засіб формування доказів відоме з давніх часів. За пізнавальними прийомами та

можливостями його розглядають як різновид слідчого огляду. Воно дозволяє виявити різноманітні сліди відображення, що сприятимуть встановленню самого факту та обставин злочину. Так, у Статуті кримінального судочинства 1864 р. Російської імперії, до складу якої входила Україна, до способів формування доказів відносили огляд та освідування (ст. 315-352). У КПК України 1960 р. про освідування йшлося у ст. 194 КПК, яка розміщувалася після статей про огляд. У КПК РФ норми про освідування розміщено в окремій главі 24, що присвячена огляду, освідуванню та слідчому експерименту. На цьому ґрунті сформувався усталений погляд на освідування як різновид слідчого огляду з специфічним об'єктом але спільними методами і прийомами пізнавальної діяльності.

Якщо освідування є різновидом слідчого огляду, а його проведення, в окремих випадках, єдиним можливим способом встановлення ознак злочину для початку кримінального провадження, постає питання про можливість його проведення до внесення відомостей до ЄРДР на кшталт огляду місця події (ч. 3 ст. 214 КПК), що має знайти відображення у відповідній статті КПК України. На доцільність проведення освідування у невідкладних випадках до порушення кримінальної справи, ще до прийняття нового КПК, звертали увагу й інші науковці [1, с. 100].

Слід також зазначити, що чинний КПК розширює завдання даної слідчої дії і відносить до них не тільки виявлення на тілі особи особливих прикмет, як було раніше, але і слідів кримінального правопорушення. Подібне формулювання завдань освідування відповідає потребам практики, що сформувалася протягом останніх десятиліть.

Чинний КПК України містить декілька новел, якими вносяться певні зміни в порядок проведення освідування. Його проведення можливе за наявності у слідчого

фактичних та правових підстав. Фактичною підставою прийняття рішення про освідування слід розглядати наявність у слідчого достатніх зафіксованих у матеріалах провадження відомостей про те, що на тілі відповідної особи можуть бути виявлені сліди кримінального правопорушення або особливі прикмети. Правовою підставою освідування є постанова прокурора винесена за клопотанням слідчого (ч. 2 ст. 241 КПК). Це свідчить про створення додаткових гарантій захисту особистих прав людини, забезпечення її реальної тілесної недоторканності.

Аналіз ст. 241 КПК України спонукає до нових підходів щодо видів освідування. На відміну від КПК 1960 р., який передбачав слідче та судово-медичне освідування (ч. 2 ст. 193), редакція ст. 241 чинного КПК дозволяє вести мову тільки про один вид освідування – слідче, яке може проводитися за участю судово-медичного експерта або лікаря. Вимога про неможливість присутності слідчого при освідуванні особи іншої статі вказує лише на те, що дану слідчу (розшукову) дію необхідно доручити особі однієї статі з освідуваним, який проведе її за участю судово-медичного експерта або лікаря і складе про це протокол, як єдиний процесуальний документ, що передбачений чинним КПК для даної процесуальної дії.

Подібного висновку можна дійти із аналізу змісту ст. 179 КПК РФ де зазначається, що освідування, як слідча дія, проводиться слідчим. У разі необхідності він може залучати до участі у проведенні освідування лікаря або іншого спеціаліста. Слідчий не може бути присутній при освідуванні особи іншої статі, якщо воно супроводжується її оголенням. У такому випадку освідування проводиться лікарем. Результати такого освідування відображаються у відповідному протоколі (ст. 180 КПК РФ). Подібний порядок освідування передбачено в ст. 119 КПК Молдови.

Відповідно до ст. 241 чинного КПК України освідування здійснює слідчий, а за необхідності може залучити судово-медичного експерта або лікаря, що, на

нашу думку, не виключає можливості запрошення іншого спеціаліста. Подальше викладення даної статті відбувається в традиційній формі «освідування, яке супроводжується оголенням освідуваної особи, здійснюється особами тієї ж статі, за *винятком його проведення лікарем ...*» (Виділено – нами). Отже може скластися враження, що освідування може проводити лікар одноособово, на що вказують окремі автори, виходячи із тлумачення даної норми [2, с. 500]. Проте результати освідування мають відобразитися у протоколі, який є процесуальним документом. Обов'язок його складання покладається на слідчого, який проводив відповідну процесуальну дію (ч. 1 ст. 106 КПК України).

З огляду на викладене вважаємо, що освідування як слідча (розшукова) дія завжди проводиться слідчим, а у разі необхідності, за його дорученням особою, що користується повноваженнями слідчого (слідчий, співробітник оперативного підрозділу однієї статі з освідуваною особою).

Список використаних джерел:

1. Мамка Г. М. Начальник слідчого відділу як суб'єкт кримінально-процесуального доказування: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Мамка Григорій Миколайович. – К., 2011. – 187 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Науково-практичний коментар / Відп. ред. : С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. – Х. : Одиссей, 2013. – 1104 с.